

9. Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України «Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти» №428/48 від 04.09.2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0428290>
10. Сучасний словник іншомовних слів/Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. — К.: Довіра. 2006. — 789с.
11. Усова А. В. О критериях и уровнях сформированности познавательных умений учащихся / А. В. Усова // Советская педагогика. — 1980. — № 12. — С.45-48.

У статті розглянуто теоретичні аспекти вибору критеріїв та рівнів сформованості щодо засвоєння і застосування фахової мови у сервісних працівників. Обґрунтовано критерії оцінки професійного мовлення та з'ясовано їх показники і рівні сформованості у майбутніх перукарів. Запропоновано способи і послідовності діагностики сформованості виокремлених критеріїв.

Ключові слова: професійне мовлення, сфера обслуговування, критерії, показники, рівні сформованості.

В статье рассмотрено теоретические аспекты выбора критериев и уровней сформированности изучения и применения профессионального языка у будущих сервисных работников. Выявлены критерии оценки профессиональной речи и определены их показатели и уровни сформированности у будущих парикмахеров. Предложены способы и последовательность диагностики сформированности выделены критериев.

Ключові слова: профессиональная речь, сфера обслуживания, критерии, показатели, уровни сформированности.

The article analyses theoretical aspects for selecting criteria and levels of completeness of acquiring professional language skills with the experts in the field of rendering services. It also substantiates the evaluation criteria for professional language skills, highlights their indicators and levels of completeness with the would-be hairdressers. The work also suggests ways and procedures to assess the levels of completeness of specific criteria.

Key words: professional language, the field of rendering services, criteria, indicators, levels of completeness.

УДК 377.6

О.В. Гречановська
м. Вінниця, Україна

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ ПТНЗ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, коли відбуваються складні процеси у нашій державі, зумовлені суперечностями соціального, економічного та політичного становлення, одним з основних завдань освіти є формування культурної особистості ХХІ століття. Формування конкурентоспроможного працівника є вимогою часу, де існує нова парадигма освіти, яка ґрунтується не лише на засвоєнні майбутніми фахівцями знань, а й розумінні їх необхідності в процесі трудової діяльності, формуванні особистого ставлення до соціальних та культурних явищ, уміння не лише презентувати себе, а й уміння виходити із складних, конфліктних ситуацій. Ми вважаємо, що формування конфліктологічної культури в учнів професійно-технічних навчальних закладів є одним з основних напрямів навчально-виховної роботи.

Мета статті полягає в висвітленні ролі мистецьких гуртків у формуванні конфліктологічної культури в учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Період, який переживає наразі країна, перенасичений конфліктними ситуаціями, які охопили культуру, політику, економіку. Зміна стереотипів, занепад моральних цінностей несуть у собі рушійну силу, яка негативно впливає на підростаюче покоління.

Ми погоджуємося з думкою С. Гессен, який на початку минулого століття переконливо доводив, що про освіту в справжньому сенсі можна говорити там, де є культура. На його думку, освіта є не що інше, як культура індивіда. І якщо стосовно народу культура є сукупністю

невичерпних цілей-завдань його буття, то стосовно індивіда освіта є невичерпним завданням оволодіння культурним способом життя [1].

Формування конфліктологічної культури в учнів професійно-технічних навчальних закладів, допоможе молоді виходити з конфліктних ситуацій, не потрапляти та не створювати такі ситуації, допоможе оволодіти культурним способом життя. На теперішній день конфліктологічну культуру можна віднести до однієї з основ професійної культури, яка об'єднує та синтезує в собі професійні якості людини. Поняття «конфліктологічна культура» походить з двох дефініцій «конфлікт» та «культура».

Поняття «конфлікт» є одночасно науковим і повсякденним. У повсякденній мові воно використовується в різних контекстах і навіть метафорично. Кажуть, наприклад, про конфлікт поглядів, колірних поєднань, про конфлікт поезії та прози життя і т.д. У науці воно застосовується також широко, отримуючи в різних сферах різноманітні тлумачення і трактування. Термін «конфлікт» походить від латинського «conflictus», що означає буквально «зіткнення, серйозну суперечність, суперечка». Як показує аналіз спеціальної літератури, поняття «конфлікт», незважаючи на його широке поширення і актуальність, не має чіткого і більш-менш універсального визначення [2, с. 39].

О. Бандурка, В. Друзь зазначають: «Конфлікт як наукова категорія носить абсолютний характер свого виявлення і зустрічається у всіх формах життєдіяльності» [3, с. 63].

У 1956 р. Л. Козер видав книгу «Функції соціального конфлікту», в якій дав своє визначення конфлікту. Він довів, що не існує соціальних груп без конфліктних відносин і що конфлікти мають негативне й позитивне значення для функціонування суспільних систем та їх змін. Він стверджував, що чим більше незалежних один від одного конфліктів, тим краще для суспільства. Науковець тлумачить конфлікт як боротьбу, яка виникає через дефіцит влади, статусу або засобів, необхідних для задоволення цінностей і домагань, і передбачає нейтралізацію, ущемлення або знищення цілей противника [4, с. 29].

Отже, конфлікт маючи глибоке коріння переплітається з різноманітними сферами життя та має вплив на формування особистості.

Розглядаючи поняття «культура» звернемо увагу на дослідження С. Іконнікової, яка пише, що культура акумулює духовну енергію людини, дає імпульс для самопізнання та самореалізації, визначає межі поведінки. Вона збагачує соціальну пам'ять людства, зберігає культурний спадок, здійснює трансляцію цінностей та досягнень у процесі спадковості поколінь [5, с. 73].

Наразі не існує єдиного визначення поняття «культура». Якщо з кінця XIX до першої чверті XX ст. було сформульовано близько 10-ти визначень культури, з кінця першої чверті по 60-ті роки XX ст. з'явилося ще понад 150 визначень, то в науково-монографічній літературі тепер їх подано понад 500.

Прийнято вважати, що перше визначення поняття «культура» належить Е. Тейлору (англійський історик культури, 1832-1917 р.ж.), яке він подав у фундаментальній праці «Первісна культура». «Культура — комплекс, що включає знання, вірування, мистецтво, мораль, закони, а також інші здібності і навички, засвоєні людиною як членом суспільства» — це визначення Е. Тейлора вважається класичним [6, с. 15].

Культура — латинське слово «cultura» — ввійшло у вжиток європейської думки лише у другій половині XVIII століття, коли латина перестала бути живою мовою. «Культура» як термін визначена сукупністю соціально набутих та транслуючих з покоління в покоління значущих ідей, цінностей, звичаїв, традицій, норм та правил поведінки, за допомогою яких люди організовують свою життєдіяльність [7].

Відомий дослідник теорії та історії культури А. Гуревич [8, с. 23-25] під культурою розуміє не тільки сукупність досягнень людського духу, але й систему людських життєвих орієнтацій як реальний зміст свідомості кожного члена суспільства.

Ми погоджуємося з думкою Л. Бережної [9, с. 76], що культура — це складно організована, історично розвинена система матеріального, духовного та соціального вираження людської діяльності, яка відображає в своєму змісті, морфології та функціях процес освоєння

людиною дійсності до самої себе.

Отже, те, що культура має великий освітній та виховний вплив на людину, як і вирішення конфліктів наразі можна сприймати як аксіому. Два визначення «конфлікт» та «культура» є взаємодоповнюючими основами формування людини.

Уперше поняття «конфліктологічна культура» було проаналізовано у роботі Н. Самсоної [10], яка розглядає конфліктологічну культуру як частину більш широкого, об'ємного та цілісного явища, яке можна назвати професійною культурою. Автор вважає, що необхідно розрізняти поняття «конфліктологічна культура особистості» та «конфліктологічна культура фахівця». Конфліктологічна культура особистості вкладається в прагнення (потреба, бажання) і умінні попереджати і вирішувати соціальні конфлікти: міжособистісні, міжетнічні та міжнаціональні. У сучасних умовах загострення протистояння в суспільних відносинах має осмислену життєдіяльність, дозволяючи соціальним конфліктам бути найважливішим чинником соціалізації.

Під «конфліктологічною культурою фахівця» науковець у згаданому дослідженні розуміє як якісну характеристику професійної життєдіяльності спеціаліста в конфліктогенному професійному середовищі. З'ясування місця і ролі конфліктологічної культури фахівця в структурі професійної культури вимагає встановлення об'єктивності існування цього виду професійної культури та взаємозв'язку з іншими її видами: інформаційної, комунікативної, методологічної та спеціальної, що відображає сутність професійної діяльності, культур.

На нашу думку, такі поняття як «конфліктологічна культура особистості» та «конфліктологічна культура фахівця», під час навчально-виховного процесу в ПТНЗ, потрібно узагальнити, так як конфліктологічна культура фахівця є складовою конфліктологічної культури особистості, адже, у першу чергу ми маємо виховувати в учнів особисті якості, які потребують удосконалення як під час навчання так і в позаурочний час. Але такий висновок стосується саме учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Нам імponує думка В. Болгаріна [1], який вважає, що зміст кожного навчального предмета являє собою частину людської культури і відбір цього змісту зумовлений, насамперед, метою навчально-виховного процесу. Вихованці мають усвідомити, що бути культурним — цікаво, престижно та вигідно. А прагнення високої духовності варте, щоб стати сенсом життя. Адже серед аксіологічних орієнтирів обов'язково будуть присутні й професіоналізм і різноманітні компетентності. Дуже важливо, щоб молодь ставила перед собою мету бути Людиною Культури. Це залежить не лише від макросоціуму, а й значною мірою і від здатності самих учасників соціально-педагогічної системи до самоорганізації, саморозвитку.

Особливу роль у формуванні конфліктологічної культури в учнів ПТНЗ можуть відігравати гуртки мистецького спрямування.

Мистецтво як вищий вияв художності дає змогу сформувати особистість, сприймати світ цілісно, зберігати і трансформувати здобутки культур і життєвий досвід людства. Багатофункціональність мистецтва забезпечує на всіх етапах людства розмаїтість форм діяльності: наука — мистецтво пізнання; педагогіка — мистецтво виховання; засоби масової інформації — мистецтво передавання інформації; праця — головне у сутності людини, мистецтво робочого процесу. Розмаїття мистецьких напрямків збагачує кожну форму та вносить артистичний елемент, що позитивно впливає на якість кінцевого продукту. Мистецтво не лише навчає, а й розважає. Через естетичний вплив і насолоду, яку людина одержує у процесі художньої творчості та сприйняття, здійснюються функції виховання та інформування, здобуваються знання, передається досвід, аналізуються життєві ситуації та їх вплив на суб'єкта [11, с. 69-72].

Конфлікти в учнівському середовищі відіграють велику роль. Сучасні підлітки, виховані Інтернетом, телебаченням, засобами масової інформації відрізняються від підлітків попередніх поколінь своїми соціально-психологічними особливостями. Серед них відзначається підвищена конфліктність.

Нами було проведено тестування для самоконтролю «Уникнення конфлікту»

(С. Ємельянов), який складався з 10 питань, на які учні мали дати відповідь «так» або «ні».

Тест «Уникнення конфлікту»

1. Завжди програю в конфлікті (так — ні).
2. Вважаю, що конфліктів потрібно уникати (так — ні).
3. Висловлюю свою думку тоном вибачення (так — ні).
4. Вважаю, що програю, якщо висловлю свою незгоду (так — ні).
5. Дивуюсь, чому мене не розуміють інші (так — ні).
6. Говорю про конфлікт на стороні (так — ні).
7. Сприймаю конфлікт досить емоційно (так — ні).
8. Вважаю, що в конфлікті недоцільно демонструвати свої емоції (так — ні).
9. Відчуваю, що бажано поступитись, якщо хочу розв'язати конфлікт (так — ні).
10. Вважаю, що люди завжди з труднощами виходять із конфлікту (так — ні).

Оцінка результату

Підрахуйте кількість відповідей з оцінкою «так»; сума 7-8 балів означає, що у вашій поведінці виражена тенденція до конфліктності; 4-6 балів — середньовиражена тенденція до конфліктної поведінки; 1-3 бали — тенденція не виражена.

Було опитано 40 респондентів з них: 3 — виражена тенденція до конфліктності; 27 — середньо виражена тенденція до конфліктної поведінки (14 респондентів набрали максимально балів у середньому рівні тестування, на що ми можемо відреагувати, як на граничний стан до підвищеної конфліктності); 10 — тенденція не виражена.

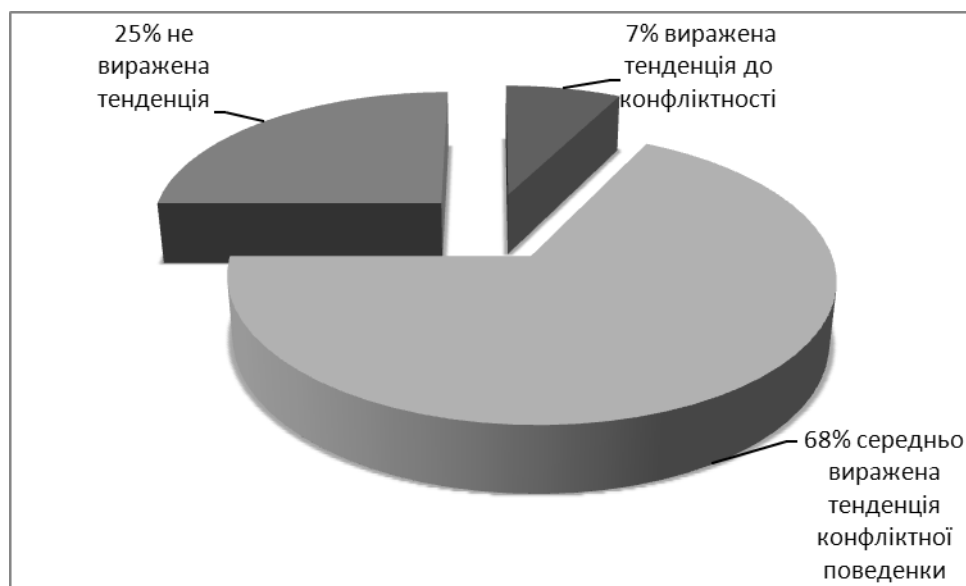

Рис. 1. Діаграма тесту «Уникнення конфлікту»

Ми вважаємо, що тестування підтверджує, що велика кількість учнів є схильні до створення конфліктних ситуацій, в які можуть бути залучені учні, які не є конфліктними.

Спостереження показують, що 80 % конфліктів виникає незалежно від бажання їхніх учасників. Відбувається це через особливості нашої психіки, тому що більшість людей або про конфлікти не знає, або не надає значення конфліктогенам. *Основну роль* у виникненні конфліктів відіграють так звані *конфліктогени*. Це слово означає «те, що сприяє конфліктові». *Конфліктогенами* називають слова, дії (бездіяльність), що можуть призвести до конфліктів або конфліктних ситуацій [4, с. 49]. Ми вважаємо, завдяки зразкам вітчизняного та світового мистецтва, що робота учнів у гуртках мистецького спрямування, дасть змогу зменшити рівень конфліктності між учнями. Особливу увагу ми приділяємо залученню учнів до роботи в театральному гуртку.

Театр — синтез багатьох мистецтв, зокрема живопису, архітектури, музики, вокалу, танцю

тощо. Об'єднавчу, щодо всіх мистецтв, функцію в театрі виконує література. Тому особливо важливо залучати учнів до цього виду мистецтва, адже під час відвідування театрального гуртка вони не лише збагачуються духовно, а й навчаються аналізувати той чи інший твір мистецтва, переживати спільно з автором найважливіші моменти, розвиватися фізично та позбуватися страху перед сценою та глядачем.

Основним завданням театального гуртка є поглиблення знань учнів про театр та про театральне мистецтво, формування бажання сприймати вітчизняну і світову класику та цікавитися шедеврами української класичної літератури, набування навичок культурної поведінки під час перегляду п'єси та перебування в театрі, здобуття навичок акторської майстерності. Робота в такому гуртку навчає учнів мистецтву грамотно розмовляти, декламувати, імпровізувати, висловлювати свою думку щодо літературних творів, виступати в ролі критиків, що дасть змогу навчитися спілкуватися в подальшому житті уникаючи словесних конфліктогенів.

Театральне мистецтво наразі не користується популярністю у молоді, тому учні не з великим захопленням відвідують такі гуртки. Естрадні розважальні, гумористичні заходи, передачі, які заповнили телебачення, витіснили класичний театр. Зазвичай у гурток приходять учні, які визначилися у своєму виборі. Гурток відвідують учні з різних груп, різного віку, тому під час роботи виникають різноманітні конфліктні ситуації: суперечки при виборі ролі, під час декламування, виконання пантоміми, під час спільного обговорення музики, костюмів та реквізиту до п'єси. Обов'язок викладача, під час таких конфліктних ситуацій, не допустити їх розвитку та перенесення в повсякдення учнів. Викладач, має бути посередником у розв'язанні конфлікту, а не керівником. До розв'язання конфлікту учні мають прийти самостійно. Керівник театального гуртка може дати змогу учням спробувати обіграти на сцені конфліктну ситуацію, яка виникла, але з погляду гри, тобто взявши ситуацію із життя та перенісши її, наприклад, у будь-яку відому всім казку, або обіграти конфліктну ситуацію в гумористичному руслі. Це дасть змогу учням розглянути ситуацію з іншого боку та сприятиме її розв'язанню.

Висновок. Формування конфліктологічної культури в учнів ПТНЗ займає ключову позицію в формуванні фахівця і відіграє провідну роль у формуванні професійної культури. Робота учнів у гуртках мистецького спрямування допоможе їм у набутті конфліктологічного досвіду в колективі, посприє оволодінню конфліктологічною культурою, сформованості знань виходу з конфліктних ситуацій самостійно. Незважаючи на важливість значення конфліктологічна культура у педагогічному процесі професійно-технічних навчальних закладів та підхід до формування конфліктологічної культури засобами мистецтва висвітлено недостатньо.

Література:

1. Болгаріна В. Культурологічний підхід як імператив управління школою / В. Болгаріна // Освіта і управління. — 2003. — Т. 6, № 3. — С. 29-34.
2. Мириманова М. С. Конфликтология: Учебник для студ. сред. пед. учеб. заведений. — 2-е изд., испр. — М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 320 с. ISBN 5-7695-1029-3
3. Бандурка А.М., Друзь В.А. Конфликтология: Учебн. Пособие для вузов. — Харьков: Ун-т внутр. дел, 1997. — 355 с.
4. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. — К.: МАУП, 2007. — 360 с.
5. Иконникова С. Н. Культурология в системе гуманитарных наук: междисциплинарные взаимосвязи / С. Н. Иконникова // Гуманитарий. — 1995. — № 1. — С. 73-82.
6. Кравець М. С. Культурологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації / Кравець М. С. — Львів: Новий Світ-2000, 2008. — 320 с. ISBN 966-418-015-7
7. Культурология. Культура: термин и понятие. Цивилизация и культура. Электронная библиотека. <http://www.countries.ru/library/theory/cultterm.htm>
8. Гуревич А. Я. Социальная история и историческая наука / А. Я. Гуревич // Вопр. филос. — 1990. — № 4. — С. 5—7
9. Бережнова Л. Н. Этнопедагогика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Бережнова Л.Н., Набок И. Л., Щеглов В. И. — М. : Издательский центр «Академия», 2007. — 240 с.

10. Самсонова Н.В. Конфликтологическая культура и технология ее формирования в системе вузовского образования: Монография. — Калининград: Изд-во КГУ, 2002. — 308 с.
11. Бокань В. Культурология : навч. посіб. / Бокань В. — [3-тє вид., стереотип.]. — К. : МАУП, 2004. — 136 с.

У статті розглядається питання формування конфліктологічної культури в учнів професійно-технічних навчальних закладів, яке особливо гостро стоїть нині перед освітою. Процес формування майбутнього фахівця ґрунтується не лише на засвоєнні професійних знань, а й умінні толерантного вирішення конфліктних ситуацій у колективі. Ми акцентуємо увагу на роботі в гуртках мистецького спрямування, які можуть відігравати особливу роль у формуванні конфліктологічної культури в учнів ПТНЗ.

Ключові слова: культура, конфлікт, конфліктологічна культура, конфліктологічна культура особистості, мистецтво, театральне мистецтво.

В статье рассматривается вопрос формирования конфликтологической культуры у учащихся профессионально-технических учебных заведений, которое особенно остро стоит сегодня перед образованием. Процесс формирования будущего специалиста основывается не только на усвоении профессиональных знаний, но и умении толерантного решения конфликтных ситуаций в коллективе. Мы акцентируем внимание на работу в кружках художественного направления, которые могут играть особую роль в формировании конфликтологической культуры у учащихся ПТУ.

Ключевые слова: культура, конфликт, конфликтологическая культура, конфликтологическая культура личности, искусство, театральное искусство.

This paper discusses the formation of the conflict culture in vocational-technical schools, which is particularly acute today before training. The formation of future specialists based not only on mastering professional knowledge, but also the ability of tolerant conflict resolution in the team. We focus on the job in the circles of art direction, which could play a special role in shaping the culture of the conflict in vocational students.

Key words: culture, conflict, conflictological culture, the culture of the conflict personality, art, theater.

УДК 377.3(477.7)(09)

О.І. Данилова
м. Херсон, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕХОДУ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ ТРУДОВИХ РЕЗЕРВІВ У МЕРЕЖУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ УЧИЛИЩ (1958-1962 РР.): НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки наголошується на тому, що освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Складовою системи освіти є професійно-технічна освіта, головне завдання якої — підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних робітників з високим рівнем професійних знань, умінь та навичок. Соціально-економічні зміни в Україні обумовили необхідність модернізації системи професійно-технічної освіти відповідно до світових трансформацій.

На різних етапах розвитку країни профтехосвіта зазнавала суттєвих змін. У контексті пошуку оптимальних шляхів реформування системи професійно-технічної освіти важливим джерелом інформації є вивчення вітчизняного досвіду розвитку цієї галузі та узгодження його з тенденціями розвитку сучасної освітньої системи. Адже осмислення та систематизація особливостей історико-педагогічного процесу є необхідною умовою розвитку педагогічної науки і практики, особливо в часи реформаційних змін.

Історичні аспекти підготовки кваліфікованих робітників у колишньому СРСР досліджували С. Батишев, І. Воєводський, Ю. Осовський, Г. Терещенко, М. Пузанов, О. Булгаков, О. Веселова, О. Хромова.

Науково-технічна революція середини 50-х років XX століття суттєво впливала на зміст і